

Motion

1984/85: 3238

Bengt Westerberg m. fl.

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1984/85: 217)

Det ekonomiska läget

Regeringen målade i kompletteringspropositionen en mycket ljus bild av Sveriges ekonomiska läge. Denna bild har på avgörande punkter motsagts av verkligheten och av de åtgärder som riksbanken tvingats vidta. Icke desto mindre återkommer den ljusa bilden även i den nu aktuella propositionen som innehåller förslag om skattehöjningar, skärpta avbetalningskrediter och likviditetsindragningar från näringslivet. Regeringen säger inledningsvis att "denna nya information inte ändrar den grundläggande bilden av det ekonomiska läget" och att "regeringens ekonomisk-politiska strategi såsom den senast beskrevs i kompletteringspropositionen i april ligger fast".

Denna beskrivning är helt missvisande och vi beklagar att regeringen inte även i ord kunnat medge att det ekonomiska läget och utsikterna för framtiden i flera avseenden är mycket oroande. Det torde vara uppenbart för var och en att om det ekonomiska läget vore så ljust som regeringen låtsas, skulle det inte vara nödvändigt med chockhöjning av diskontot, totalstopp på kreditmarknaden, skärpta likviditetsindragningar och avbetalningsregler, nya skattehöjningar m. m.

Folkpartiet påtalade redan i sin partimotion i januari och upprepade i motionen med anledning av kompletteringspropositionen att det fanns positiva inslag i den gångna utvecklingen men också avsevärda risker inför framtiden. De åtgärder som vidtagits av riksbanken och nu föreslås av regeringen har i allt väsentligt givit oss rätt.

Vi kan nu med säkerhet konstatera att inflationen i år kommer att avsevärt överstiga 3-procentsmålet. Redan t. o. m. april hade priserna stigit med 2,5–2,7% (enligt SCB resp. SPK). Diskontohöjningen och den föreslagna fördubblingen av bilaccisen leder till en prisökning på minst 0,9%. Därmed uppnås redan före halvårsskiftet en inflation på 3,5%. För hela året 1985 blir därmed en inflationstakt på mellan 6 och 7% sannolik.

Den senaste uppgiften från SPK anger inflationen hittills i år till 3,3%, varav 0,8% de två första veckorna i maj och totalt 1,2% sedan prisstoppet infördes. Detta skall ställas mot regeringens mål på 3% och innebär således ett kraftigt misslyckande för den inflationsbekämpning som regeringen själv beskrivit som ett huvudmål för den ekonomiska politiken och som en viktig förutsättning även för sysselsättningsutvecklingen, tillväxten och fördelningspolitiken.

Konkret innebär den misslyckade inflationsbekämpningen att de utlovade reallönehöjningarna under 1985 uteblir. Detta trots den beslutade skatterabatten och med beaktande av att de faktiska löneökningarna torde nå över 5-procentsramen. En konsekvens därav är att den ökning av den privata konsumtionen som före räntehöjningen m. m. kunde beräknas till ca + 2,5% nu torde stanna vid ca 1,5%.

Vi pekade redan i vår motion med anledning av kompletteringspropositionen på den försämring som successivt skett av bytesbalansen, i motsats till regeringens skönmålning. Den prognos som regeringen då gav är uppenbarligen överspelad, och någon ny sådan redovisas inte.

Enligt vår uppfattning finns det anledning att befara en försämring av bytesbalansen till ca -10 miljarder kronor eller ännu sämre för 1985. Orsakerna till detta ligger både i en starkt ökad import och en långsammare exportökning. Den dämpade utvecklingen av exporten är en följd av det höjda kostnadsläget, som medfört både förlust av marknadsandelar och ett ökat utnyttjande inom svensk industri av utländska insatsvaror. Mot denna bakgrund finns det risk för fortsatt uppbromsning av exportökningen.

Den försämrade bytesbalansen har givit tydligt utslag i form av utflöde av valuta, i stort sett kontinuerligt sedan november förra året. I själva verket motsvaras valutautflödet nästan exakt av försämringen av bytesbalansen, varför de konspirationsteorier som framförts saknar all grund. Statistiken visar också i det närmaste balans på den privata och kommunala kapitalbalansen, varför större delen av valutautflödet måste bero på försämringen av bytesbalansen.

Den accelerering av valutautflödet på ca 2,5 miljarder kronor som noterades under en vecka i april efter kompletteringspropositionens presentation måste bedömas som en direkt följd av den bristande verklighetsanknytning som regeringen där uppvisade. Tidningen Affärsvärlden (nr 21) skriver sålunda: "En utlösande faktor bakom den akuta valutakrisen var därför säkert regeringens närmast naiva beskrivning av den ekonomiska verkligheten." Den svenska kronan har också utvecklats till en svag valuta inom ramen för den rörlighet som valutakorgen medger.

Uppenbarligen hade regeringens politik eller snarare brist på politik skapat en press uppåt på räntenivån. En höjning av det officiella diskontot kunde därför förutses, vilket ytterligare förstärkte pressen mot den svenska kronan. Riksbanken blev den 13 maj tvungen att höja diskontot från 9,5% till 11,5%.

Avskaffandet av ränteregleringen för banksystemet ses som en tydlig indikation på att ytterligare höjning av affärsbankernas utlåningsräntor var motiverad. En sådan höjning för den oprioriterade utlåningen är också en naturlig följd av den konstlat lägre räntenivån på den prioriterade lånevolymen som bankerna tvingats till på grund av gällande placeringsrestriktioner. Den sänkning som affärsbankerna därefter vidtagit får därför ses som ett utslag av farhågor om en återinförd räntereglering, men torde

under rådande kreditmarknadsförhållanden vara omöjlig att upprätthålla under någon längre period utan betydande förluster för bankerna.

Kritik av de föreslagna åtgärderna

Mot den ovan beskrivna verkligheten borde regeringen ha presenterat en reviderad prognos och en omläggning av den ekonomiska politiken. Detta har man emellertid inte orkat med.

Kännetecknande för socialdemokraternas ekonomiska politik torde därför även i fortsättningen blir ryckighet. I så måtto kan man naturligtvis säga att regeringen fullföljer den inledda strategin. Det är emellertid inte en strategi som leder till en positiv utveckling av den svenska ekonomin.

Regeringen har sålunda tvingats till det ena panikpaketet efter det andra.

- På våren 1984 försökte man med prisstopp, hyresstopp, utdelningsstopp, förnyelsefonder, likviditetsindragningar m. m. Det hjälpte inte.
- På hösten samma år var det dags för skattehöjningar på bl. a. bensin, elektrisk kraft. Det hjälpte inte heller.
- För tre månader sedan drog man till med ett nytt prisstopp. Det hjälpte inte den här gången heller.
- Och nu är det dags för ett nytt paket med räntehöjningar, skattehöjningar och annat. Inte heller det kommer att hjälpa.

Regeringens stora strategiska misstag är att den vägrat att ta itu med de offentliga utgifterna. Principiellt har man visserligen sagt att "utgifts begränsningar måste åstadkommas på vissa områden". Men det räcker inte med principdeklarationer.

I detta fjärde panikpaket sker hela åtstramningen genom penningpolitiken. Detta innebär i praktiken att en alltför stor del kommer att drabba investeringarna. Framför allt de mindre företagens investeringar torde vara känsliga för de genomförda räntehöjningarna. Samtidigt är det uppenbart för alla att väsentliga fortsatta ökningar av investeringsverksamheten är nödvändiga för att föra den svenska ekonomin mot balans och full sysselsättning.

De föreslagna åtgärderna får expansiva effekter på statsbudgeten även bortsett från effekterna av skatterabatten. Framför allt ökar utgifterna för statskuldsräntorna. Detta innebär att finans- och penningpolitiken verkar i olika riktning, trots att en vettig ekonomisk politik rimligen bör bestå av samverkande åtgärder inom dessa båda politikområden.

Regeringens bristande konsekvens i den ekonomiska politiken framstår som önskvärd tydligen i det faktum att samtidigt som man genomför åtgärder i syfte att begränsa den privata konsumtionen beslutar man om en tillfällig skatterabatt och prisstopp. I den mån prisstoppet har någon effekt alls på prisnivån torde signalen vara att det gäller att konsumera nu, eftersom priserna sannolikt stiger ännu mer när prisstoppet hävs. Prisstoppet fungerar med andra ord som en direkt signal till ökad konsumtion nu.

Den utlovade skatterabatten kommer löntagarna till del först senare i sommar eller till hösten och den fungerar alltså som en direkt uppmaning till konsumtion på kredit. Regeringens egna åtgärder även på det finanspolitiska området ger således signaler som är precis motsatta de som nu förs fram genom skärpta avbetalningsregler, skatthöjningar etc.

Vi anser att det i ett sådant ekonomiskt läge som vi nu befinner oss är rimligt att genomföra en ofinansierad skatterabatt. Riksdagen bör således besluta att denna ej skall utgå.

De skärpta avbetalningsreglerna vad gäller bilar bör således inte genomföras och självfallet inte heller fördubblingen av bilaccisen och stämpel-skatten på fastighetsinteckningar. Det är bara drygt en månad sedan finansministern i kompletteringspropositionen skrev: "Vidare förutses inga höjningar av indirekta skatter och arbetsgivaravgifter." Nu föreslås en höjning med 100% av två indirekta skatter.

I propositionen föreslås ytterligare kraftiga likviditetsindragningar från näringslivet. Enligt förslaget skall företagen åläggas att på konto i riksbanken inbetala ett belopp motsvarande 6% på lönesumman över 20 milj. kr. i augusti och ytterligare 4% i januari 1986. Medlen skall hållas bundna t. o. m. den 31 mars 1988. Detta innebär att likviditetsindragningarna ökar med ca 2,5 miljarder kronor. Vi har tidigare motsatt oss denna typ av åtgärder, som regeringen utnyttjat med viss entusiasm. Det förefaller oss klart ologiskt att försöka åstadkomma en kraftig investeringsökning genom en god vinstsituation och samtidigt dra in dessa vinster till riksbanken så att de inte skall kunna användas.

I propositionen sägs också att "vissa statliga utgifter skall senareläggas". Några konkreta förslag läggs emellertid inte fram. Det enda som står är att senareläggningen skall omfatta "bl. a. transfereringar till näringslivet och vissa statliga inköp av materiel och utrustning". Detta synes oss vara enbart ett slag i luften. Man anger inte vilka utgifter det är fråga om och man anger inte hur lång tid de skall senareläggas — man påstår bara att budgeteffekten 1985/86 blir ca 1 miljard kronor.

Problemen skjuts framåt

Bristen på långsiktig strategi och konsekvens i den ekonomiska politiken innebär på viktiga områden att problemen enbart skjuts framåt i tiden. Det gäller i fråga om kostnadsutvecklingen, i fråga om bytesbalansen och statens upplåning utomlands, och det gäller i fråga om budgetunderskottet.

Kostnadsutvecklingen

Det allvarligaste problemet som rullas framåt i tiden gäller kostnadsutvecklingen. Vi har tidigare påtalat och regeringen har också själv i en bilaga till kompletteringspropositionen beskrivit hur avgörande det är att få ned pris- och kostnadsutvecklingen till den nivå som råder i vår omvärld.

Det mest slående i nuläget är emellertid att det arbete som påbörjats med att avveckla följsamhetsklausuler fick ett abrupt slut under 1984. Statens arbetsmarknadsverk gick då med på en sådan klausul utan att först göra några försök att undvika den. Man kan konstatera att detta förmodligen var priset för att sluta avtal först på arbetsmarknaden och att sluta ett tvåårsavtal. Det var detta beteende som ledde fram till 1985 års konflikt på det statliga avtalsområdet.

Enligt vår uppfattning måste det vara en viktig del i en framtida strategi att undvika följsamhetsklausuler, priskompensationsklausuler och liknande. Detta bör således ingå i regeringens direktiv till SAV i framtiden.

Regeringens agerande har inte medverkat till att lösa utan snarare försvårat problemen inför 1986 års avtalsförhandlingar. Frågor om överhängande är ej lösta utan kvarstår som förhandlingsfrågor.

Samtidigt är det uppenbart att ett återinförande av det fulla inflations-skyddet i skatteskalen skulle medverka till att underlätta de kommande avtalsförhandlingarna. Likaså skulle en budgetpolitik utan skattehöjningar men med utgiftsbegränsningar göra det lättare att uppnå reala förbättringar genom avtalsförhandlingarna.

Bytesbalansen

Det står nu klart att man inte klarar målsättningen från regering och riksbank att staten inte skall låna utomlands. Den statliga upplåningen utomlands har bara under den gångna delen av 1985 uppgått till 6–7 miljarder kronor, och detta beror i allt väsentligt på det höga underskottet i bytesbalansen. För hela år 1985 kan den statliga utlandsupplåningen väntas uppgå till 10 miljarder kronor.

Under åren framöver kommer de internationella utsikterna för vår export att vara betydligt mer dämpade än under den gångna perioden. Både tillväxten i OECD-området och den totala världshandeln väntas sålunda öka med bara hälften så mycket som under perioden 1982–1985*. Det innebär att eventuella konkurrenskraftsförbättringar måste åstadkommas genom låga kostnadsökningar här hemma.

Budgetunderskottet

Budgetunderskottet för innevarande år ser enligt de senaste siffrorna ut att bli något högre än vad som tidigare angivits. På grund av de nu föreslagna åtgärderna kommer underskottet 1985/86 att bli mellan 1 och 2 miljarder kronor ytterligare högre, jämfört med prognosen i kompletteringspropositionen. Den höjda räntan leder till ökade räntekostnader för staten i storleksordningen 3 miljarder kronor. På sikt blir den negativa

*Ytterligare devalveringar är inte möjliga.

saldoeffekten ännu högre. Genom bristen på konkreta förslag skjuter regeringen problemet med det stora budgetunderskottet framför sig och resultatet riskerar att bli detsamma som tidigare, nämligen att skatthöjningar i ett trängt läge blir det enda möjliga alternativet.

Folkpartiets alternativ

Folkpartiet har vid en rad tillfällen under de senaste åren presenterat de viktigaste inslagen i den ekonomiska politik som vi anser nödvändig för att föra Sverige till ekonomisk balans och full sysselsättning.

- Budgetunderskottet måste minskas för att dämpa inflationsförväntningar och inflation.
- Denna minskning måste ske dels genom den ekonomiska tillväxten, dels genom utgiftsnedskärningar.
- Utgiftspolitikerna måste planeras långsiktigt. Om samhällsekonomin av konjunkturskäl behöver stimuleras bör detta ske genom skattesänkningar.
- Skatteskalen måste ges ett fullt inflationssskydd.
- Marginalskatterna måste sänkas så att nästan alla får behålla åtminstone hälften av en inkomstökning.
- Inga klausuler som knyts till andra avtalsområden eller den allmänna prisutvecklingen får skrivas in i de statliga löneavtalen.
- Avtalen inom den konkurrensutsatta sektorn måste vara löneledande.
- Arbetslöshetsförsäkringen måste reformeras genom att avgifterna höjs och genom att försäkringsmedel får finansiera andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder än arbetslöshetsersättning.
- De kollektiva löntagarfonderna måste avskaffas. Detta bör ske snabbt för att markera vikten av en återställd marknadsekonomi.
- Offentliga monopol måste brytas upp och regleringar avskaffas.

Vi har också fört fram konkreta förslag i anslutning till de enskilda punkterna ovan. Med en sådan långsiktigt inriktad ekonomisk politik skulle det nu aktuella krisläget inte uppkomma.

Hemställan

Med hänvisning till ovanstående hemställs

1. att riksdagen med avslag på proposition 1984/85: 217 godkänner den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motionen.
2. att riksdagen avslår de i propositionen upprättade lagförslagen.
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att snabbt avveckla de kollektiva löntagarfonderna.

4. att riksdagen beslutar upphäva sitt tidigare beslut om en skatterabatt på 600 kr. för juni månad 1985.

Stockholm den 28 maj 1985

BENGT WESTERBERG (fp)

JÖRGEN ULLENHAG (fp)

INGEMAR ELIASSON (fp)

JAN-ERIK WIKSTRÖM (fp)

KERSTIN EKMAN (fp)

BJÖRN MOLIN (fp)